

„Ne csak csodáljátok, hanem szeressétek is, és ha jön hozzátok muzsikájával, nyissátok ki előtte lelketeket”

Bartók Béla 1881.

„Ne csak csodáljátok, hanem szeressétek is, és ha jön hozzátok muzsikájával, nyissátok ki előtte lelketeket”

Bartók Béla 1881. március 25-én született a Torontál megyei Nagyszentmiklóson, és hatéves korában kezd édesanyjától zongorázni tanulni. Atyjában pedig, aki egy gazdasági iskola igazgatója volt, meglehetősen magas fokú zenei tehetség lakozott. Nyolcéves voltam mikor meghalt, írja önéletrajzában. Halála után anyjára hárult a gond, hogy mint népiskolai tanítónő mindennapi kenyerüket megkeresse. Nehéz bolygó évek következtek, melyek csak itt, Pozsonyban jutottak nyugvópontra. Itt a Klarissza utcai gimnáziumban tölt hét évet, és még azután is gyakran jön vissza édesanyjához, barátaihoz, majd pedig a hangversenytermek dobogójára, hogy a klasszikusok mellett saját műveit is előadja és apostolként terjessze. Pozsonyban formálódik zenei műveltsége, itt alapozódik meg Erkel László vezetésével zongoraművészi karrierje, és itt ötvöződik egy életre szóló barátsága pozsonyi művésztársaival.

Gimnáziumi éveinek és ennek a barátsági láncolatnak egyik epizódját és időrendi sorrendjét néhai Albrecht Sándor – városunk halhatatlan „Sanyi bácsija” így írja le: „A vasárnapi diákmisén mindig orgonált valaki. Bartók Béla volt az egyik orgonista, elődje Dohnányi Ernő, utódja pedig én, s az én utódom pedig Németh Pista.” Négy név, melyre ugyancsak büszke lehet minden pozsonyi!

Pozsony után a budapesti Zeneakadémián folytatódnak a művészérés évei. Aztán

koncertezés Európa különböző pódiumain, majd az Akadémia tanáráként a budapesti letelepedés. De közben búvkörébe ejti a magyar parasztzene, melynek kutatásához partnerként Kodály Zoltán csatlakozik. És ezzel teljessé válik Bartók működésének hármasszöglete – zongoraművész, zeneszerző, népdalgyűjtő. Ez a látszólag három külön ágazat rövidesen összemosódik, mert a dallamkutató eredményeit kamatoztatja a zeneszerző, hogy aztán a dobogón a zongoraművész autentikusan tolmácsolja őket.

Ennek a kornak érett alkotásai a színpadi művek, nevezetesen A kékszakállú herceg vára, A fából faragott királyfi, A csodálatos mandarin, továbbá itt kezdődik a vonósnégyesek és a zongoraversenyek láncolata is. Bartók stílusa – a nép- és műzene szintézise azonban nem egyszerű, nem könnyen emészthető melódiaáramlat, hanem egy zseniálisan új hangzásvilág, melyet bizony nem könnyen tud a hallgatóság magáévá tenni. És ez a meg nem értés bizonyos visszautasításba torkollik, mely – legyünk őszinték, még ma sem oldódott fel maradéktalanul. Pedig művei milyen csodálatosak, s itt csupán egyetlen példát említek, Kékszakállú vára ötödik ajtájának feltárulását, amikor beömlik a fény a csodálatos C-dúr hangzatok özönében! Bartókért meg kell dolgozni, de az eredmény mindenért kárpótol!

Élete egyik fő műve a Cantata profana, a kilenc csodaszarvasról szóló hatalmas kórusmű, melynek szövege népballada a szarvasokká vált kilenc fiúról, „akiknek szája nem iszik többé üveg pohárból, csak tiszta forrásból”, s ez lett gondolkodásmódjának hitvallásszerűen megfogalmazott vezéreszméje.

Ebben az időben tartja meg székfoglalóját a Magyar Tudományos Akadémián „Liszt-problémák” című hatalmas tanulmányával. És ezzel szinte párhuzamosan fogadja el a bázeli kamarazenekar karnagyának, Paul Sachernek a megbízását, melynek egyenesen három mű, a Zene húros hangszerekre, ütőkre és cselesztára, a Szonáta két zongorára és ütőhangszerekre, valamint a vonósszenekari Divertimento köszönheti születését.

És lassan a sok mellőzés, visszautasítás eredményeként megéri benne a gondolat, hogy búcsút mond a kontinensnek. 1940. október nyolcadika a fájdalmas búcsú napja, mikor feleségével, Pásztory Dittával játszik a Zeneakadémia pódiumán. És ekkor még nem tudja, hogy ezen az estén játszik utoljára otthoni közönség előtt, és azt sem, hogy vérében már ott tanyáznak a gyilkos kór csírái. Új, utolsó és nagyon szomorú fejezete ez életének. Honvágy, egzisztenciális gondok és betegség a fő témái ennek az utolsó felvonásnak.

Éveken keresztül csak a tudós dolgozik, de aztán zenészbáratai, Kusszevickij karmester és Yehudi Menuhin hegedűművész ösztönzésére és anyagi támogatásával fellángol a szunnyadó alkotóvágy és -erő, hogy megszüljön új stílusban, új színben pompázó utolsó műveit, a Concertót, a Szonátát szóló hegedűre és hatyúdálát, feleségének szánt ajándékát, a Harmadik zongoraversenyt.

Addigra azonban a gyilkos kór is alapos munkát végez, állapota rohamosan válságosra fordul, és 1945 nyarának végén kórházba, a West Side Hospitalbe kerül, ahol injekciózó orvosának szomorúan mondja: „Csak azt sajnálom, hogy tele poggyással kell elmennem”, és ahol szeptember 26-án reggel élettől sugárzó gesztenyebarna szemét tényleg örökre lezárja a halál.

1988-ban földi maradványait hazahozzák a tengerentúlról, és a Farkasréti temetőben helyezik örök nyugalomra. Valahányszor ebben a temetőbe járok, fejet hajtok előtte, s mindenkor eszembe jut Sanyi bácsi mindent összefoglaló mondása: „Beethoven azt írta a Missa Solemnis partitúrájára: szívből jött, hatoljon is a szívekbe. Azt mondom én mindnyájatoknak Béla barátom emlékére: ne csak csodáljátok őt, hanem szeressétek is, és ha jön hozzátok muzsikájával, nyissátok ki előtte lelketeket.”

VARGA JÓZSEF

Csak tiszta forrásból!

Írta: Új Szó

2006. március 27. hétfő - Módosítás: 2006. március 27. hétfő
